

ducció comuna dels angl. *mud, muddy*). En canvi és evident que el cast. *fango*, mot purament literari en lloc de *barro*, i no documentat fins a la fi del S. XVIII, és un manlleu del català (més aviat que de l'italià, ¿o bé d'aquest?), cosa assegurada encara pel fet que ni tan sols existeix el mot en portuguès ni gallec.

En resum l'etimologia germànica d'aquesta paraula no ofereix cap dubte pel que fa a les formes en *-nh*, *-gne*, *-nba*. Resta només el problema de la *g*, sobre la qual s'han fet conjectures com les de Gamillscheg i G. de Diego, tan palesament insostenibles que ja no cal insistir-hi (veg. el DCEC). Tampoc no es pot acceptar (malgrat la indulgent aprovació del seu mestre M-L, REW, 3184a) la idea de Brüch (ZFSL LII, 412ss.), d'un *FANIGS adjectiu (ags. *fennig* 'fangós, pantanós'), car l'evolució fonètica d'un mot així hauria de concordar amb el de paraules com MANÏCU, que ha donat it. *mánico*, cat. *màneg*, oc. *mànec*, *mangue* o *manje*, segons els dialectes, però enlloc no ha donat *mang o *manc, o bé MONÏCU > cat. *monjo*, *monge*, oc. *monge*, *mónegue*, *morgue* (ajuntant-se encara això amb la injustificada invasió d'un adjectiu, i encara poc general, en el terreny del substantiu).

Dins la presumpció d'origen germ., quedem, doncs, reduïts a postular un germ. *FANG no documentat en cap dialecte germànic, però equivalent del scr. *panka* 'fang, llot', 'aiguamoll', 'ungüent': idea suggerida per Wilhelm Schulze (*Sitzber. d. preuss. Akad.*, 1910, 792), i acceptada per Walde (*Lat. Etym. Wb.*, s. v. *palus*), i Feist (*Got. Etym. Wb.*, s. v. *fani*). Es podria argumentar, amb bona voluntat, observant que FANI representa una prolongació sufixal PAN-IO- de l'arrel PAN- perpetuada pel celt. *an*, i que una altra amplificació sufixal PAN-KO- està representada en germànic mateix pel derivat *pank-ro-*, que ha donat l'al. *feucht*, a-al. ant. *fūhti*, 'humit' (veg. Kluge, s. v.): això tenint present que no tenim sinó un coneixement ben fragmentari del vocabulari gòtic, que és d'on possiblement vindria aquest mot romànic, com sigui que la seva àrea no s'hi oposaria.

Però és clar que resta un greu escrúpol, que xoca a tothom: per més que el dicc. de Walde-Pokorny (II, 5) s'ho vagi fer seu, Wartburg ja hi va formular reserves, bo i acceptant la idea, i Pokorny va eliminar-la del tot en la seva obra més crítica.⁴ Si volem evitar la gran inversemblança que sempre té postular un germanisme l'ètimon del qual no es documenta en cap dialecte germànic, podem fer-ho suposant que *fanb*, *fanba*, es va convertir en *fang*, *fanga*, per influència del verb *afangar* 'enfangar' [S. XIII o XV, infra], per al qual suposaríem un derivat romànic AD-FANI-CARE, comparant-hi cat. *amarg*, cast. *amargo*, deguts a AMARICARE.

Però és més convincent atribuir la mateixa alteració a la influència de la família lèxica constituïda pel cat. *fangar* 'cavar, moure la terra, amb una fanga', i *fanga* (eina de cavar o fangar), oc. ant. *fanga*, it. *vanga* i *vangare*, provinents del ll. VANGA 'fanga' (dels quals parlo en apèndix), que en altre temps degué tenir més extensió en la Romània, i que per la seva banda deu la *f-* a la influència de *fang*. Degué haver-hi com una

simbiosi entre els dos grups de mots, deguda al fet que l'operació de *fangar* és una de les més importants en la vida agrícola, i se sol practicar especialment en terrenys regats o argilosos (és l'hort o l'horta allò de què es tracta quasi sempre quan es parla de *fangar*: Victor Català, *Cayres vius*, 191, etc.).

DERIV.: *Fanga* 'fang' aproximadament [Llull], supra, i ja també en Guillem de Cervera rimant amb *complanga* i coincidint tots dos mss. (*Ur, Ve*), 1110d.⁵ *Fangar* coll. [StVicentF, *Serm.* II, 12]; «*fangar* lamma, volutabrum», 1507, Busa-N (C-VI-5.2f.). *Fangàs* m. id. (StVicentF, JRoig), avui sobretot pirinenc: una Font dels *Fangassos* a Montesquiu d'Albera, i una del mateix nom és una de les deus minerals més conegudes en els Banys del Voló (1959); un *fangàs* 'un bassal' a Estao de Cardós (1934). També s'ha dit un *fanguer* o una *fanguera*: «seguir els caminets vora dels marges, per haver-hi *fangueres*», «carrer de Sant Andreu avall --- amb alguns bassals d'aigua i bastantes *fangueres*, que en certs passos hom, amb lo bastó, hi té prou feina per no anar de costelles», B. de Maldà (*Coll. B. V.*, 123, 163). *Fangós* [Llull], amb figura poètica *morter fangós*, Comanador Stela, 42; *fanguillós* [verd.] o *fanguinós civ. («el fons de la mar pot ser *fanginós* o bé arenós», Peña d'Eivissa, 1963), amb el tort. *fanguina*.

Afangar [c. 1400, *Brev. d'Amor*] -at 'molt compromès en un afer': «con lo plet serà començat e veuran que serets ben *afangat* en aquel, nuyl temps en lo dit pleyt no-us seguiran si no lus donats doble salari» (DBal.); «leugerament ne pot hom exir --- del *fanc* clar; mas del spes, no, ans s'i *afangue* hom més quan ne vol exir», StVicentF (*Serm.* I, 25.12); «era-s *affangat*» en la Cròn. del Cerimoniós (1.ª ed., § 24). *Enfangar* i *enfangosar* «pavimentare, lutare, illinire, lutere, lutescere», tots dos Busa-N., 1507; a la costa es diu especialment parlant del fons marí, en alguns punts allí *enfangar-se* però a Roses ho sento com a intr.: «el que *amfangà* li passa que ---», o sigui que l'art se li posa en un fons de fang (1964). «La tua entrada en aquest món és estada ab pecat --- e ab pena. Oh bé és estranya --- condició la nostra, com abans que pequem ja som en pecat *enfangats!*», B. Oliver (*Excitatori*, 104).

No es pot precisar si són derivats de *fang* o de *fanga* (encara que en part només poden ser d'aquell, i el primer probablement és d'aquest) els que donà Aversó en el *Torcimany* en la llista de rimes *fanga*, *afanga*, *enfangar*, *desenfangar* (§ 147.4ss.), rimant amb *ganga*, etcètera.

Fangada.⁶ *Fangal*. *Fangassal*. *Fangatada*. *Fangatxi-na*. *Fangoi*. *Fangositat*. *Fanguejar*; *fangueig*; *fanguejal*. *Fangueral*. *Fanguereig*. *Fanguerina*. *Fanguet*; *fanguetejar*; *fangueti*. *Fanguilleig*. *Fanguillós*. *Fanguissal*; *fanguissar*. *Fanguixer*. *Fangutx*; *fangutxar*; *fangutxer*. *Fanquim* (on deu haver-hi contaminació de l'arabisme sinònim *tarquim*, causant de la *q*, i en formes secundàries *fanquer*, *fanquinyeig*). I el cpt. *parafang*, també it. *parafango*.

Apèndix. *Fanga* del ll. VANGA id., alterat per la raó explicada dalt: documentat ja en la citada llista de